

Záró beszámoló

NKFIH K131866 sz. projekt

Laskai Osvát Sermones de sanctis c. művének kritikai kiadása, a segédletek elkészítése

Vezető kutató: F. Romhányi Beatrix

A projekt célkitűzései

Laskai Osvát és Temesvári Pelbárt a középkori magyarországi ferences sermóirodalom két kiemelkedő képviselője. Laskai egyben az obszerváns ferences vikária meghatározó személyisége is volt, akinek tevékenysége jelentősen hozzájárult az obszerváns provincia későbbi megalakulásához is. Műveik a középkorban és a kora újkorban ugyan több kiadást is megértek, modern kritikai kiadásuk mindaddig nem készült el. Ennek pótlására indult az ELTE-n Bárczi Ildikó vezetésével Temesvári műveinek kiadása, majd 2009-ben a Károli Gáspár Református Egyetem és az Országos Széchényi Könyvtár kutatóinak részvételével az az OTKA által támogatott kutatás (K77915, K104716), amelynek keretében megkezdődött Laskai Sermones de sanctis c. művének kritikai kiadása. A Sermones de sanctis kiadása mellett a pályázatban célul tűztük ki Temesvári Pelbárt: Sermones Pomerii quadragesimales c. műve kiadásának befejezését is, amely Bárczi Ildikó halála miatt maradt csonkán. A szövegkiadás és a sermókban található példázatok összegyűjtése és közzététele nemzetközi szinten is érdeklődésre tarthat számot. Ennek a munkának az egyik fontos mérföldköve a most lezáruló projekt, amelynek elsődleges célja vállaltan a korábban félbeszakadt vagy félbemaradt munkák befejezése, a sermók digitális kritikai kiadásának közzététele volt. Emellett a kutatócsoport fontos feladatának tekintette, hogy az exemplumgyűjteményt rendszerezve hozzáférhetővé tegye a nemzetközi kutatás számára is.

A projekt eredményei

A kutatási projekt adminisztratív okok miatt a pályázatban megjelölnél két hónappal később, 2020 februárjában indult. Emiatt a COVID-19 járvány, amelynek következtében szinte a projekt kezdetekor leállt az ország, különösen nagy nehézséget jelentett a munka elvégzésében, mivel a projektben résztvevő kutatók közül ketten, Szücsiné Laczkó Eszter és Rajhona Flóra, akikre a sermók átírásában és kontrollszerkesztésében a legnagyobb feladat hárult, középiskolában oktattak, és számukra az online oktatás, illetve más, az oktatást nehezítő körülmények rendkívül nagy leterhelést jelentettek. Az elmaradást sikerült pótolni a projekt meghosszabbításának köszönhetően.

A pályázat keretében elkészült a Sermones de sanctis fennmaradt 25 sermójának átírása, valamint az összes szöveg kontrollszerkesztése és TEI XML rendszerben történő újra kódolása. Ezáltal hozzáférhetővé és kutathatóvá vált a teljes Biga salutis kritikai szövegkiadása. Megtörtént a Laskai-sermókból összegyűjtött 697 exemplum rendszerezése, kulcsszavazása (Laczkó Eszter, Rajhona Flóra), továbbá a ThEMA adatbázis szerkezetéhez igazodva elkészült ezeknek a rövid francia nyelvű összefoglalása is (F. Romhányi Beatrix). Az anyag feltöltése megtörtént, azonban a francia adatbázis weboldalának nehézkessége miatt a nyilvánossá tétele még folyamatban van.

A projekt keretében befejeződött Temesvári Pelbárt: *Sermones Pomerii quadragesimales [de praeceptis Decalogi]*. Hagenau 1499. Bibl. nat. Inc. 1044 (CIH 2552, HC *12559) (=PQ3) c. sermogyűjteménye hiányzó részének átírása és kritikai kiadása is, ami évekkel ezelőtt Bárczi Ildikó váratlan halála miatt maradt félbe és a kutatás régi adóssága volt. Ebben a szentbeszédgyűjteményben mindössze 16 exemplum található, ezért ennek feltöltése a ThEMA adatbázisba nem történt meg, de kereshető, indexált formában megtalálható a sermones.elte.hu oldalon. Ugyancsak elérhetőek Temesvári Pelbártnak az Elenchusban megjelent exemplumai. Emellett a honlapon szintén hozzáférhetővé vált a Temesvári Pelbárt sermoiban található liturgikus idézetek gyűjteménye (Laczkó Eszter). A projekt munkatársának, Sági Nórának a közreműködésével részben megújult és áttekinthetőbbé vált maga a sermones.elte.hu honlap is.

Az Érdy-kódex magyar nyelvű exemplumait kutató Bartók Zsófiával való együttműködésnek köszönhetően a Laskai-sermókból gyűjtött példázatokhoz hasonló formában elkészült az Érdy-kódex magyar nyelvű exemplumainak gyűjteménye is (50 tétel), amely szintén felkerült a ThEMA adatbázisba (a *Biga salutis*-hoz hasonlóan egyelőre ez sem vált nyilvánossá).

Az eredmények jelentősége

Laskai Osvát sermói a műfaj minden sematikussága mellett is hordoznak egyedi vonásokat, amelyek részben a szerző gondolkodásmódját, részben az őt körülvevő kulturális közeg felfogását, részben pedig a régió, azon belül a késő középkori Magyar Királyság sajátos társadalmi, vallási és politikai helyzetét, problémáit tükrözik. Ezeket a sajátosságokat immár nem valamilyen szempont szerinti válogatás, hanem a teljes szövegtörzs ismeretében lehet tovább kutatni. A szöveg mennyisége miatt, illetve a digitális kiadás nyújtotta lehetőségeket kihasználva, a hagyományos filológiai elemzések mellett a digitális bölcsészet eszközeivel, kvantitatív módszerek felhasználásával is megközelíthetővé vált Laskai életművének egy jelentős darabja.

A GAHOM-ThEMA adatbázis exemplumgyűjteményei között a két most bekerült gyűjtemény több okból is fontos helyet foglal el. Egyrészt egészen mostanáig csupán egy ausztriai és egy orosz gyűjtemény képviselte a kontinens keleti felét. Az előbbi a 14. század elején, az utóbbi a 17. század végén keletkezett. Az adatbázisban Laskai művének és az Érdy-kódexnek a keletkezési idejéből, a Reformációt közvetlenül megelőző évtizedekből sem található sok: a két magyar gyűjteményen kívül mindössze három ilyen korú, továbbá egy 16. század végén lezárult, de korábbi anyagot is tartalmazó gyűjtemény van feltöltve. Az Érdy-kódex exemplumai emellett a néprajzi adatok szintén nem túl nagy számát is gyarapítják. Nagyságát tekintve is kiemelkedik a most feltöltött adatmennyiség, a *Biga salutis* anyaga jelenleg a hatodik legnagyobb exemplumgyűjtemény a ThEMA-ban. Végül, de nem utolsó sorban tematikai szempontból is jelentős a most közzétett exemplumgyűjtemény, hiszen a magyar és a kelet-közép-európai vonatkozások miatt jónéhány tétellel kellett bővíteni a ThEMA korábban első sorban nyugat- és dél-európai szövegek alapján összeállított kulcsszó-készletét.

Budapest, 2024. január 26.

Publikációk

Az elkészült és a sermones.elte.hu oldalon elérhető sermók, illetve exemplumgyűjtemények

I.

Osvaldus de Lasko: Sermones de sanctis Biga salutis intitulati, Hagenau, 1497.

OS – beszédek: https://sermones.elte.hu/OS/pages/list_of_sermons.php

OS – exemplumgyűjtemény: https://sermones.elte.hu/OS/pages/list_of_exempla.php

II.

Pelbartus de Themeswar: Sermones Pomerii quadragesimales [de praeceptis Decalogi]. Hagenau 1499.

PQ3 – beszédek: https://sermones.elte.hu/PQ3/pages/list_of_sermons-PQ3.php

PQ3 – exemplumgyűjtemény: https://sermones.elte.hu/PQ3/pages/list_of_exempla-PQ3.php

A honlapon mindhárom, a NKFIH által támogatott projekt száma megtalálható.